# سطح اضطراب داوران فوتبال ایرانی: نقش خودآگاهی و سبک‌های مقابله

**حمید صالحی*، مریم (رقیه) محسنی****

* استادیار دانشگاه اصفهان

** کارشناسی ارشد رفتار حرکتی، دانشگاه اصفهان

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۷/۱ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۹/۹

## چکـیده

هدف این تحقیق، ارزیابی سطح اضطراب داوران فوتبال ایرانی و پیش‌بینی سطح اضطراب رقابتی داوران براساس ابعاد خودآگاهی و سبک‌های مقابله است. ۱۱۳ داور مرد فوتبال، داوطلبانه، پرسش‌نامهٔ ویژگی‌های فردی، مقیاس خودآگاهی [SCS؛ فنستین، شیِر، و باس (۱)] و نسخه‌های اصلاح‌شده برای داوران آزمون اضطراب رقابتی-ورزشی [SCAT؛ مارتنز، والی و بارتون (۲)] و سیاههٔ سبک مقابله برای ورزشکاران [CSIA؛ انشل و کاسیدیس (۳)] را تکمیل کردند. نتایج نشان داد داوران در رقابت سطوح پایینی از اضطراب ورزشی را ($14.19 \pm 3.54$) تحمل کرده‌اند. مشخص شد داوران در رویارویی با وقایع اضطراب‌زا اغلب از راهبردهای اجتنابی استفاده می‌کنند تا رویکردی. نتایج نشان داد سبک مقابلهٔ اجتنابی و ابعاد سه‌گانهٔ خودآگاهی (خصوصی، عمومی، اجتماعی) هم‌بستگی معناداری با اضطراب رقابتی داوران دارند. تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام نشان داد خودآگاهی خصوصی و سبک مقابلهٔ اجتنابی بهترین پیش‌بینی‌کننده‌های اضطراب رقابتی داوران هستند و درمجموع ۲۵درصد از واریانس را تبیین می‌کنند. یافته‌ها نشان داد که اضطراب رقابتی داوران ممکن است تحت تأثیر خودآگاهی و سبک مقابلهٔ آنان در حالت رقابتی باشد.

**واژگان کلیدی**: اضطراب، خودآگاهی، سبک مقابله، داوری.

[ Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-04 ]

## مقـــدمه

داوران فوتبال حرفه‌ای در معرض فشارهای بیرونی و درونی زیادی هستند و به‌دلیل حساسیت تصمیماتشان و سرعت تصمیم‌گیری در کانون توجه قرار دارند (٤). در حوزهٔ روان‌شناسی ورزش، تحقیقات فراوانی دربارهٔ بازیکنان و مربیان انجام شده است، اما درخصوص داوران، و به‌ویژه داوران فوتبال، به‌اندازهٔ کافی مطالعه نشده است. داور در جریان مسابقه باید وظیفهٔ خود را، که همان تصمیم‌گیری سریع درخصوص رعایت قوانین در جریان بازی است، به‌بهترین‌وجه انجام دهد و هم‌زمان از پس فشارهای ناشی از اشتباه فردی، بازیکنان، مربیان، نظارت همکاران، تماشاچی‌ها، مطبوعات، خستگی جسمی و ذهنی و... برآید (۵–۷).

در وضعیت عدم قطعیت در محیط، تصمیم‌گیری اغلب با اضطراب و تنش همراه خواهد بود. داوران رقابت‌های ورزشی (مثل فوتبال) از زمرهٔ افرادی هستند که بیش از بقیه در این وضعیت قرار می‌گیرند. معمولاً توجه به عملکرد داخل میدان قاضی مسابقهٔ فوتبال بیشتر از بازیکنان است. بازیکنان در جریان بازی چندین‌بار اشتباه می‌کنند ولی انتقاد زیادی به آنها نمی‌شود، ولی زمانی که در جریان قضاوت مسابقه تصمیمی اشتباه اتخاذ شود، این اشتباه زود به‌چشم می‌آید و با هجمه‌ای از انتقادها مواجه می‌شود. این انتقادات می‌تواند ازطرف بازیکنان داخل زمین، کادر مربیان، مدیر تیم‌ها و باشگاه‌های ورزشی ذی‌نفع، ناظران مسابقه، گروه همکاران و تماشاچی‌ها، و رسانه‌های خبری باشد. هدف مستقیم این فشارهای اجتماعی در مسابقهٔ فوتبال، بی‌شک، کسی نیست جز تیم داوری. این فشارها بدون‌شک بخشی جدانشدنی از شغل داوری در تمام سطوح است. روش مقابلهٔ داور با این فشارها، کیفیت‌های جسمانی، به‌علاوه، قابلیت‌های شناختی و روانی ازجملهٔ مهم‌ترین عوامل تعیین‌کنندهٔ موفقیت یا شکست داور است.

با مرور تحقیقات می‌توان عوامل اضطراب و استرس‌زای بالقوه‌ای را که داوران رشته‌های مختلف دائماً درمعرض تجربهٔ آن قرار دارند در چهار طبقه دسته‌بندی کرد (۸–۱۲): عوامل مرتبط با ترس از شکست در داوری و تصمیم‌گیری اشتباه، عوامل مرتبط با محدودیت‌های زمانی در تصمیم‌گیری، آسیب‌دیدگی جسمانی، پرخاش‌ها و حمله‌های لفظی به‌ویژه ازطرف بازیکنان، مربیان و تماشاچی‌ها و تعارض با همکاران درخصوص تصمیمات اخذشده در جریان قضاوت. باآنکه اطلاعاتی دربارهٔ منابع اضطراب داوران رشته‌های مختلف ورزشی وجود دارد، تعداد تحقیقات انجام‌شده درباب این گروه آن‌قدرها زیاد نیست. گیلبرت ترادل و بلوم (۱۳)، رینی و هاردی (١٤)، رینی و ویتریچ (۱۵)، استیوارت و همکاران (۹, ۱۰)، بورک و همکاران (١٦)، تزوباتسودیس و همکاران (۱۷)، و رمضانی‌نژاد میرجمالی و رحمانی‌نیا (۱۸)، علاوه‌بر منابع استرس، شدت اضطرابی را که داوران رشته‌های مختلف ورزشی (به‌غیراز فوتبال) تجربه می‌کنند نیز بررسی کرده‌اند.

دراین زمینه، تیلور و دانیل (۱۱) نشان داده‌اند بیشترین اضطراب داوران فوتبال ناشی از ترس از شکست است، درحالی‌که کمترین عامل تولیدکنندهٔ اضطراب در آنان ترس از آسیب‌های بدنی است. احمدی و همکاران (۱۹) نیز در پژوهشی که در سال ۱۳۸۸ انجام داده‌اند، پس از آنکه عملکرد فنی، تعارضات بین‌فردی، ارزیابی، و فشار زمان را ازجمله منابع استرس مهم داوران فوتبال ایرانی برشمرده‌اند، میزان اضطراب داوران فوتبال ایرانی را متوسط به پایین برآورد کرده‌اند. رمضانی‌نژاد و همکاران (۱۸) نیز ترس از اشتباه داوری، عملکرد فردی و فنی و ارزیابی عملکرد را از عوامل استرس در داوران ایرانی رشته‌های ورزشی انفرادی و گروهی برشمرده‌اند. دی‌کورادو و همکاران (٤) نیز اخیراً یافته‌های تحقیقات گذشته در این خصوص را مرور و اغلب آنها را تأیید کرده‌اند. اضطراب بخشی از داوری است و داوران رشته‌های مختلف ورزشی، قبل، در جریان و بعد از قضاوت مسابقه همواره سطوحی از اضطراب و استرس را تجربه می‌کنند. داور باید بتواند از راهبردها، فرایندها و سبک‌های مقابلهٔ مناسب برای روبه‌روشدن با این موقعیت‌ها، که ممکن است به‌صورت کوتاه‌مدت باعث ایجاد ناامنی روانی شود و عملکرد داور را بدتر کند، استفادهٔ مناسب کند. سبک مقابله[1] منعکس‌کننده یا توصیف‌کنندهٔ تمایل فرد برای پاسخ به‌شیوه‌ای پیش‌بینی‌پذیر در هنگام مواجه‌شدن با انواع خاصی از موقعیت‌های استرس‌زا است (۷). مقابلهٔ رویکردی (اقترابی)[2] بیان‌کنندهٔ جهت‌گیری فرد در مقابل حوادث استرس‌زا و تلاش فعالانه برای حل‌وفصل و مدیریت عوامل استرس است. این روش مقابله فعالیت‌هایی ازقبیل روبه‌روشدن با مسئله، حل آن، ارزیابی مجدد و پذیرش مسئولیت را شامل می‌شود. زمانی که اوضاع قابل‌کنترل باشد، افراد اغلب از این روش استفاده می‌کنند. ازسوی دیگر، تلاش‌های هوشیارانه‌ای که به‌صورت فیزیکی (توجه به دیگر تکالیف) یا ذهنی (نادیده‌گرفتن) برای دورشدن از عوامل استرس‌زا

1. Coping styles
2. Approach coping



[ Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-04 ]

و/یا کاهش اهمیت آن صورت می‌گیرد، مقابلهٔ اجتنابی[1] نامیده شده است. که فعالیت‌هایی ازقبیل نادیده‌گرفتن، فرار، تغییر توجه و درگیرشدن در تکلیف دیگران را شامل می‌شود. زمانی افراد به مقابلهٔ اجتنابی تمایل دارند که اوضاع را کنترل‌ناپذیر درک کنند (۲۰, ۲۱). این آثار شامل افزایش تنش عضلانی، ضعف در کنترل و مهار عملکرد و منحرف‌شدن فرد از تمرکز بر تکلیف است (۲۲). وقتی داوران در موقعیت‌های اضطراب‌زا و کنترل‌ناپذیر قرار می‌گیرند، نوع روش مقابله‌ای که انتخاب می‌کنند بسیار مهم است؛ زیرا انتخاب نامناسب در روش مقابله سبب می‌شود اضطراب داور افزایش یابد، از تمرکز او بر روند بازی می‌کاهد، و احتمال دارد کنترل بازی از دست او خارج شود (۲۳).

تحقیقاتی وجود دارد که سبک‌های مقابله و پاسخ داوران رشته‌های مختلف ورزشی به اضطراب را بررسی کرده‌اند. کاسیدیس- رودافینوس و همکاران (۲۳, ۲٤)، انشل و وینبرگ (۲۵, ۲٦)، برنان (۲۷)، و بُورک و همکاران (۱٦) داوران رشتهٔ بسکتبال را مطالعه کرده‌اند و فان‌پرن (۲۸) داوران رشتهٔ والیبال را بررسی کرده است، رینی (۲۹) داوران بیس‌بال را تحت مطالعه قرار داده است و سافتبال، نستی و سیول (۳۰) داوران راگبی، و ولفسان و نیاو (۳۱)، و وُیت (۷) و پیج و پیج (۳۲) داوران رشتهٔ فوتبال را هدف بررسی‌های خود قرار داده‌اند. در راهبردهای که استراتژی‌های داوران تحت مطالعه قرار گرفته و تعدادی از آنها فهرست شد، مشخص شده است که داوران در رویارویی با وقایع اضطراب‌زا و فشارهای اجتماعی اغلب از راهکارهای اجتنابی استفاده می‌کنند تا رویکردی. بااین‌حال، انشل و وینبرگ (۲۵) سبک‌های مقابلهٔ داوران بسکتبال امریکایی و استرالیایی را طبقه‌بندی، توصیف و مقایسه کرده‌اند و نشان داده‌اند داوران، بسته به موقعیت، یکی از سبک‌های مقابله رویکردی و اجتنابی را به‌کار می‌برند. به‌این‌صورت که در موقعیت استرس‌زای کنترل‌ناپذیر (مانند حضور ناظر، اعتراض تماشاچی‌ها) بیشتر از سبک اجتنابی استفاده می‌کنند و درمقابل، در موقعیت استرس‌زایی که کنترل‌ناپذیر باشد (مانند اشتباه در استفاده از علائم داوری، جاگیری نامناسب، اعتراض مربیان) اغلب از سبک رویکردی استفاده می‌کنند.

عامل درونی دیگری که پیش‌بینی‌کنندهٔ اضطراب و پیامدهای ناشی از آن است خودآگاهی است (۲۱, ۳۳). خودآگاهی ادراک نسبتاً درست و کامل افراد از خصوصیات خود و ویژگی‌های محیط نسبت به او تعریف شده است. مهارت‌های خودآگاهی حاصل رشد ساختارها و فرآیندهای شناختی، عواطف و احساسات تنیده در آن است (۱, ۳۳). یافته‌های پژوهشی این نظر را تأیید کرده است که خودآگاهی، مشتمل بر سه جزء الف) خودآگاهی خصوصی، ب) خودآگاهی عمومی، و ج) خودآگاهی اجتماعی (اضطراب اجتماعی) است (۲۱, ۳۳).

خودآگاهی خصوصی عبارت است از تمایل به تفکر، توجه به اندیشه‌ها، احساس‌ها، انگیزه‌های درونی و فردی. آگاهی کلی دربارهٔ خود، در جایگاه فردی از اجتماع و آن‌گونه که دیگران درمی‌یابند با عنوان خودآگاهی عمومی تعریف‌شده است. خودآگاهی اجتماعی نشان‌دهندهٔ نگرانی‌ها و پریشانی‌های فرد از قراردا شتن در حضور دیگران و میل به‌تنهایی است (۱). در همین زمینه، یافته‌های پژوهش اودانل (۳٤) نشان داده است افرادی که خودآگاهی بالاتری دارند، بیشتر از افراد دیگر درمعرض حساسیت‌هایی ازقبیل انتقادپذیری، حساسیت به طردشدن، هدف تهاجم قرارگرفتن و نیاز به تأیید اجتماعی هستند و اضطراب بیشتری را درک می‌کنند. بروکنر (۳۵) نیز اضطراب و عدم تمرکز را با خودآگاهی بالا مرتبط می‌داند. کارور و شیرر (۳٦) نیز معتقدند افراد با خودآگاهی بیشتر انگیختگی بیشتری نسبت به دیگران دارند. بامستر (۳۳) در تحقیق خود دریافت افرادی که در مقیاس خودآگاهی[2] (۱) نمره‌های بالایی می‌گیرند نسبت به آنهایی که میل به خودآگاهی پایینی دارند کمتر تحت تأثیر منفی فشار روانی هستند. او این نتایج را این‌گونه توجیه می‌کند که افرادی که برحسب عادت خودآگاه هستند، با موقعیت‌هایی که آنها را مجبور به خودآگاهی می‌کند خو گرفته‌اند و بهتر سازگار می شوند و راحت‌تر از پس مسائل و مشکلات (فشارهای) روانی ناشی آن برمی‌آیند (ص. ٦۱۱). در نقطهٔ مقابل نظر بامستر (۳۳)، مسترز، پولمن، و هاموند (۳۷) این‌گونه استدلال کرده‌اند که افرادی که در حالت عادی خودآگاهی بیشتری دارند، فشارهای روانی بیشتر آنها را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد؛ زیرا این افراد در موقعیت فشار روانی- طبق عادت- بیش ازآنچه لازمهٔ انجام عمل است به آن توجه می‌کنند. دی‌کارو و همکاران (۳۸) معتقدند افراد دارای خودآگاهی بالا نسبت به افراد با خودآگاهی پایین، بیشتر برانگیخته می‌شوند و حساسیت بیشتری دربارهٔ نگاه و قضاوت دیگران به

1. Avoidance coping
2. Self-Consciousness Scale (SCS)



[ Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-04 ]

خود دارند؛ درنتیجه، بیشتر مستعد تجربهٔ اضطراب و پیامد آن –افت عملکرد– هستند. ازطرف دیگر، ثابت شده که فشار رقابتی خودآگاهی را افزایش می‌دهد (۲۱).

مرور پژوهش‌ها نشان داد تحقیقات و اطلاعاتی دربارهٔ منابع و شدت اضطراب و سبک‌های مقابلهٔ داوران رشته‌های مختلف ورزشی وجود دارد. داوران در جریان داوری دائماً تحت فشار نظارت افراد مختلف (مانند بازیکنان، مربیان، ناظر داوری، تماشاچی‌ها، رسانه‌های جمعی) قرار دارند. با توجه به دیدگاه‌های متناقض درخصوص نقش خودآگاهی (۳۳, ۳۷, ۳۹)، می‌توان انتظار داشت بین ابعاد خودآگاهی و سطوح اضطراب داوران ارتباط وجود داشته باشد. مرور تحقیقات قبلی نشان داد پژوهش‌هایی که در آن سطح اضطراب و فرایندهای مقابله و سازه‌های روانی داوران فوتبال (به‌ویژه داوران ایرانی) ارزیابی و مقایسه شده باشد و نیز سازه‌های زیربنایی مرتبط با اضطراب بررسی شده باشد، محدود به چند پژوهش معدود است [مانند: هان، (٤٠)؛ یوهانسون و همکاران، (٦)] است و این فرضیه که ابعاد خودآگاهی نیز می‌تواند با سطوح اضطراب مرتبط باشد تا پیش از تحقیق حاضر در تحقیق دیگری به‌صورت مستقیم بررسی نشده است.

ویژگی‌های جمعیت شناختی و فردی شامل سن، سابقه و سطح داوری از دیگر عواملی است که احتمالاً می‌تواند اضطراب و سازه‌های روانی مرتبط با آن را متأثر کند (۲۳). فولکسان و همکاران (٤١) دریافته‌اند که داوران جوان بیشتر از داوران باتجربه مستعد مضطرب شدن و تبعات آن هستند، با وجود این، در نمونه‌های تحقیق ولفسان و نیاو (۳۱) این تفاوت مشاهده نشد. در تحقیق کیفی ولفسان و نیاو (۳۱) نیز داوران فوتبال شرکت‌کننده، با وجود تفاوت سن، تجربه، و سطح تحصیلات، از فرایندهای مقابلهٔ مشابه استفاده کردند. احتمالاً هرچه داور تجربه و سابقهٔ بیشتری داشته باشد و در سطح بالاتری داوری کرده باشد، بهتر می‌تواند بر ویژگی‌های درونی خود کنترل داشته باشد. داوران موقعیت‌های پراضطراب مختلفی را تجربه می‌کنند، بنابراین، زمانی که در موقعیت تنش‌زای جدیدی قرار می‌گیرند سعی می‌کنند با استفاده از تجربیاتی که در گذشته داشته‌اند و آگاهی‌ای که از خود و وضع موجود دارند، بهترین تصمیم را بگیرند و مقابلهٔ مؤثری داشته باشند.

براساس آنچه مرور شد، و به‌دلیل اهمیت روزافزون فوتبال حرفه‌ای در جهان و کشور ما ایران، و با درنظرگرفتن اینکه داوری یکی از ارکان این بازی مهیج و تماشاگرپسند است، اهمیت و تأثیرگذاری جنبه‌های روانی و درونی بر اضطراب را که پیامد آن در عملکرد داوران فوتبال دیده می‌شود، نمی‌توان نادیده گرفت. بنابراین، تحقیق حاضر باهدف تعیین سطح اضطراب رقابتی داوران فوتبال درجهٔ اول ایرانی و ارتباط آن با ابعاد خودآگاهی و سبک‌های مقابلهٔ آنان، و نیز بررسی برخی متغیرهای جمعیت‌شناختی، انجام شد.

## روش‌شناسی

### مشارکت‌کنندگان

این تحقیق توصیفی (هم‌بستگی)، روش آن پرسش‌نامه‌ای، و طرح آن مقطعی است. مشارکت‌کنندگان ۱۱۳ داور مرد بودند که داوطلبانه در تحقیق شرکت کردند. آنان از داوران (داور وسط، داور خط، کمک‌داور) فعال فوتبال ایران بودند که در زمان انجام این تحقیق دارای کارت داوری بین‌المللی (۱۹ = n؛ ۱۷درصد) و ملی (٩٤ = n؛ ۸۳درصد) بودند و در لیگ برتر و/یا لیگ دسته‌یک داوری کرده بودند. دامنهٔ سنی این افراد ٤٥–۲٥ سال (میانگین ٤/٥٨± ۳٦/۰۷ سال) بود و به‌طور متوسط ٤/۲۸±۱٥/٥۰ سال سابقهٔ قضاوت داشتند.

#### ابزارها و روش جمع‌آوری اطلاعات

مشارکت‌کنندگان داوطلبانه سه پرسش‌نامه را تکمیل کردند: ۱) آزمون اضطراب رقابتی ورزشی (SCAT)[1] مارتنز، والی و بارتون ۲) برای ارزیابی اضطراب رقابتی–صفتی، پرسش‌نامه‌ای ۱٥ گویه‌ای از فرد می‌خواهد احساس کلی خود را وقتی در رقابت ورزشی شرکت می‌کنند روی مقیاس سه‌رتبه‌ای (۱=اغلب، ۲=گاهی، و ۳=به‌ندرت) ارزیابی کند. این آزمون براساس ده گویه نمره‌دهی می‌شود و نمرات آن می‌تواند از ۱۰ (اضطراب صفتی پایین) تا ۳۰ (اضطراب صفتی بالا) باشد. مارتنز و همکاران (۲) ساختار

1. Sports Competitive Anxiety Test for Referees (SCAT-R)



[ Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-04 ]

عاملی، پایایی، و نمرات معیار SCAT را برای ورزشکاران رشته‌های مختلف ورزشی (والیبال، بسکتبال، فوتبال امریکایی، فوتبال، تنیس، شنا، کشتی) از هر دو جنس مرد و زن بررسی کرده‌اند و نشان داده‌اند SCAT ابزاری معتبر برای ارزیابی اضطراب صفتی است، به‌طوری‌که پایایی زمانی (۰/٦۱ – ۰/۹۵ = r) و هم‌سانی درونی (۰/۹۷ – ۰/۹۵ = α) پذیرفتنی دارد. در تحقیق حاضر، مشابه تحقیق بورک و همکاران (١٦)، در متن گویه‌هایی از SCAT که در آن واژهٔ مسابقه وجود داشت، با مشورت سه روان‌شناس آشنا به مباحث روان‌شناسی ورزش (از استادان باسابقهٔ دانشگاه) و سه داور باتجربه تغییر کرد و مناسب‌سازی شد و درنهایت داوری مسابقه جایگزین آن شد تا نسخهٔ اصلاح‌شده برای داوران تهیه شود. در تحقیق حاضر، ضریب هم‌سانی درونی این نسخهٔ اصلاح‌شده ۰/۸۰ = α به‌دست آمد که براساس معیارهای موجود (٤٢) بالا و مقبول است.

۲) مقیاس خودآگاهی (SCS) که فنستین، شیِر، و باس (۱) تهیه کرده‌اند دارای سه خرده‌مقیاس و ۲۳ گویه است. در SCS ده گویهٔ خودآگاهی خصوصی، هفت گویهٔ خودآگاهی عمومی، و شش گویهٔ خودآگاهی (اضطراب) اجتماعی را با استفاده از مقیاس چهار ارزشی (۱ = اصلاً ویژگی من نیست؛ ٤ = کاملاً ویژگی من است) می‌سنجند. ساختار عاملی و هم‌سانی درونی این پرسش‌نامه در ایران به‌کوشش لطیفیان و سیف (٤٣) و سیف (٤٤) بررسی و تأیید شده است. در این پژوهش برای نمونهٔ تحت بررسی ضریب پایایی درونی برای خرده‌مقیاس‌های خودآگاهی خصوصی α=۰/۷۹، خودآگاهی عمومی α =۰/۸٤ و اضطراب اجتماعی α=۰/۷۳ به‌دست آمد که براساس معیارهای موجود (٤٢) پذیرفتنی هستند.

۳) برای ارزیابی روش‌های مقابله با اضطراب از سیاههٔ سبک مقابلهٔ ورزشکاران (CSIA)[1] استفاده شد. در این ابزار، که انشل و کاسیدیس (۳) تهیه کرده‌اند، هشت گویهٔ سبک مقابلهٔ رویکردی و هشت گویهٔ سبک مقابلهٔ اجتنابی را با استفاده از یک مقیاس پنج‌رتبه‌ای (۱= کاملاً درست است تا ۵=کاملاً نادرست است) ارزیابی می‌کنند. روان‌سنجی CSIA در ایران پیشتر به‌کوشش بشارت (٤٥) انجام شده است. دربارهٔ CISA نیز روندی مشابه SCAT تکرار شد، به‌این‌صورت که متن گویه‌هایی از CSIA که در آن واژهٔ مسابقه وجود داشت با داوری (قضارت) مسابقه جایگزین شد و نسخهٔ اصلاح‌شده برای داوران تهیه شد. در تحقیق حاضر، ضریب آلفای کرونباخ برای سبک مقابلهٔ رویکردی و اجتنابی به‌ترتیب ۰/۸۹ = α؛ ۰/۹۱ = α به‌دست آمد که براساس معیارهای موجود (٤٢) مقادیر بالا و پذیرفتنی هستند. برای ارزیابی ویژگی‌های فردی شامل سن، سطح داوری و سابقهٔ داوری نیز گزینه‌هایی در نظر گرفته شد.

جهت گردآوری داده‌ها پس از اخذ معرفی‌نامه، با مکاتبه با فدراسیون فوتبال جمهوری اسلامی ایران و برقراری ارتباط با دپارتمان داوری این فدراسیون، مجوزهای لازم جهت مراحل اجرایی پژوهش اخذ شد. سپس، یکی از نویسندگان این مقاله در محل تشکیل کلاس‌های توجیهی که قبل از شروع لیگ فوتبال حرفه‌ای کشور برای داوران برگزار شد حاضر شد. در محل، ابتدا هدف از انجام تحقیق با مسئولان و داوران در میان گذاشته شد. پس‌ازآن، پرسش‌نامه‌ها در اختیار داوران قرار داده شد و از آنها درخواست شد در وقت استراحت به سؤالات پاسخ دهند. برای محرمانه‌ماندن پاسخ‌ها، از آن‌ها خواستیم نام خود را در پرسش‌نامه ننویسند. برای پرکردن پرسش‌نامه هیچ محدودیت زمانی وجود نداشت. درمجموع، ۱۲۰ پرسش‌نامه توزیع شد. در استخراج اطلاعات، پرسشنامه‌های مخدوش، ناقص و/یا تکمیل‌نشده حذف شد. ازاین‌بین ۱۱۳ پرسش‌نامه سالم و تکمیل‌شده در تجزیه‌وتحلیل داده‌ها استفاده شد.

### روش‌های آماری

برای توصیف داده‌ها، از شاخص‌های آماری میانگین و انحراف معیار و نمره‌های کمینه و بیشینه استفاده شد. از آزمون تی استودنت ($t$) و فیشر ($F$) به‌روش تحلیل واریانس اندازه‌های تکراری برای مقایسهٔ بین‌گروهی و درون‌گروهی استفاده شد. برای تعیین هم‌بستگی بین متغیرها، ضریب هم‌بستگی گشتاوری پیرسون محاسبه شد و معناداربودن آن با استفاده از آزمون معناداری ضریب هم‌بستگی بررسی شد. برای تعیین بهترین پیش‌بینی‌کنندهٔ سطح اضطراب رقابتی داوران از بین متغیرهای تحت بررسی رگرسیون خطی چندگانه به‌روش گام‌به‌گام استفاده شد.

1. Coping Style Inventory for Athletes (CSIA)



[ Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-04 ]

## نتـایج

اطلاعات توصیفی سطح اضطراب صفتی-رقابتی داوران شرکت‌کننده در تحقیق در **جدول ۱** ارائه شده است. میانگین نمرات پاسخ‌ها به نسخهٔ اصلاح‌شده برای داوران SCAT برای کل نمونه 3.54 ± 14.19 بود. برآورد دامنه‌ای (۹۵درصد) نشان داد سطح اضطراب صفتی-رقابتی داوران ایرانی بین 13.53 تا 14.85 بوده است. داوران ملی به‌طور متوسط نمرات بالاتری از پرسش‌نامهٔ اضطراب رقابتی کسب کرده بودند، ولی نتایج آزمون تی برای نمونه‌های مستقل نشان داد این اختلاف معنادار نیست ($t_{(111)} = 0.70, p > 0.05$). نتایج نشان داد بین سنوات داوری و سطح اضطراب هم‌بستگی معناداری وجود ندارد ($r = 0.016, p > 0.05$). طبق نتایج، بین سن و سطح اضطراب رقابتی مشارکت‌کنندگان ضریب هم‌بستگی منفی وجود داشت، ولی مقدار آن ازنظر آماری معنادار نبود ($r = -0.083, p > 0.05$). نمرات اضطراب صفتی داوران با معیارهای[1] SCAT برای بازیکنان فوتبال که توسط مارتنز و همکاران (۲) تهیه شده با استفاده از تی تک‌نمونه‌ای مقایسه شد. میانگین نمرات داوران ($M=14.19, SD=3.54$) به میزان معناداری ($t_{(113)} = 8.57, p < 0.001$) کمتر از نمرات معیار بازیکنان فوتبال ($M=17.04, SD=4.30$) بود.

جدول ۱. اطلاعات توصیفی نمرات اضطراب صفتی-رقابتی برحسب درجه و سابقه داوری داوران ($N$ = ۱۱۳)

| | سطح داوری | | سابقه داوری (سال) | |
|---|---|---|---|---|
| | ملی | بین‌المللی | سابقه (≤ ۱۵ سال) | پر سابقه (< ۱۵ سال) |
| تعداد نمونه | 94 | 19 | 62 | 51 |
| میانگین | 14.29 | 13.68 | 14.21 | 13.94 |
| انحراف معیار | 3.70 | 2.65 | 3.61 | 3.38 |
| کمینه | 10.00 | 10.00 | 10.00 | 10.00 |
| بیشینه | 24.00 | 19.00 | 24.00 | 23.00 |

اطلاعات توصیفی نمرات ابعاد خودآگاهی (خصوصی، عمومی، اجتماعی) به‌همراه نمرات سبک‌های مقابلهٔ (رویکردی، اجتنابی) داوران در **جدول ۲** خلاصه شده است. نتایج نشان داد بین نمرات خودآگاهی داوران تفاوت معنادار وجود دارد ($F_{(2, 224)} = 785.49, p < 0.001, \eta^2_p = 0.87$). مقایسه‌های پس از تجربه با استفاده از تی زوجی و اصلاح سطح معناداری به‌روش بونفرونی[2] ($\alpha = 0.017$) نشان داد میانگین خودآگاهی خصوصی به‌ترتیب بزرگ‌تر از خودآگاهی عمومی ($t_{(112)} = 27.52, p < 0.001$) و اجتماعی ($t_{(112)} = 33.81, p < 0.001$) است. میانگین خودآگاهی عمومی نیز ازنظر آماری بزرگ‌تر از میانگین خودآگاهی اجتماعی بود ($t_{(112)} = 13.59, p < 0.001$). مقایسهٔ میانگین نمرات سبک‌های مقابلهٔ رویکردی و اجتنابی با استفاده از آزمون تی زوجی نشان داد داوران بیشتر از سبک مقابلهٔ اجتنابی استفاده کرده‌اند تا رویکردی ($t_{(112)} = 4.63, p < 0.001$).

جدول ۲. اطلاعات توصیفی نمرات ابعاد خودآگاهی و سبک‌های مقابله داوران ($N$ = ۱۱۳)

| | میانگین | انحراف معیار | بیشینه | کمینه |
|---|---|---|---|---|
| خودآگاهی خصوصی | 26.02 | 3.51 | 36.00 | 18.00 |
| خودآگاهی عمومی | 18.65 | 2.59 | 25.00 | 12.00 |
| خودآگاهی (اضطراب) اجتماعی | 15.49 | 2.51 | 24.00 | 11.00 |
| سبک مقابله‌ای رویکردی | 28.05 | 4.46 | 37.00 | 15.00 |
| سبک مقابله‌ای اجتنابی | 30.18 | 4.45 | 40.00 | 16.00 |

1. Norms

Bonferroni ۲.



[ Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-04 ]

ماتریس ضرایب هم‌بستگی بین نمرات اضطراب رقابتی، سبک‌های مقابله، و ابعاد خودآگاهی در ***جدول ۳*** ارائه شده است. نتایج نشان داد بین نمرات سبک مقابلهٔ اجتنابی، و نمرات هر سه بُعد خودآگاهی با نمرات اضطراب رقابتی داوران ضریب هم‌بستگی معکوس و معنادار وجود دارد ($p < ۰/۰۵$). وجود این ضرایب هم‌بستگی معنادار دلیلی برای استفاده از تحلیل رگرسیون چندگانه به‌روش گام‌به‌گام شد.

**جدول ۳. ضرایب همبستگی بین اضطراب رقابتی، ابعاد خودآگاهی و سبک‌های مقابله داوران ($N$ =۱۱۳)**

| متغیر | ۱ | ۲ | ۳ | ٤ | ٥ |
|---|---|---|---|---|---|
| اضطراب رقابتی | 1 | | | | |
| خودآگاهی خصوصی | 0.43** | 1 | | | |
| خودآگاهی عمومی | 0.24** | 0.60** | 1 | | |
| خودآگاهی اجتماعی | 0.31** | 0.44** | 0.53** | 1 | |
| سبک مقابله اجتنابی | -0.16* | 0.08 | 0.08 | 0.02 | 1 |
| سبک مقابله رویکردی | -0.05 | 0.16* | 0.20* | 0.19* | 0.40** |

*نوضیح*: $p < 0.05$ *؛ $p < 0.01$ **

با توجه به معنادارنشدن ضریب هم‌بستگی بین نمرات اضطراب با سبک مقابلهٔ رویکردی، سطح و سابقهٔ داوری این متغیرها در تحلیل رگرسیون وارد نشد. در اجرای تحلیل رگرسیون نمرات اضطراب به‌منزلهٔ متغیر معیار استفاده شد. نتایج نشان داد مدل رگرسیونی گام دوم ۲۵درصد ($F_{(1, 111)} = 5.66, p = 0.019, R^2 = 0.25$) از واریانس سطح اضطراب رقابتی داوران را تبیین کرده است و خودآگاهی خصوصی و سبک مقابلهٔ اجتنابی بهترین پیش‌بینی‌کننده‌های اضطراب رقابتی داوران هستند. علاوه‌براین، نتایج تحلیل رگرسیون به‌طور مشخص حاکی از آن است که پس از کنترل نمرات سبک مقابلهٔ اجتنابی، داورانی که در خودآگاهی خصوصی نمرات بالاتری کسب کرده‌اند سطوح بالاتری از اضطراب رقابتی را تجربه کرده‌اند. ازطرف دیگر، پس از کنترل نمرات خودآگاهی، آن دسته از داورها که نمرات کمتری در سبک مقابلهٔ اجتنابی کسب کرده‌اند بیش از افرادی که از سبک مقابله اجتنابی استفاده کرده‌اند در خصوص داوری مسابقات فوتبال مضطرب شده‌اند (***جدول ٤***).

**جدول ۴. پیش‌بینی کننده‌های سطح اضطراب رقابتی داوران ($N$ = ۱۱۳)**

| | Model | ضرایب استاندارد نشده | | *Beta* | *t* | *p* |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | | *B* | *B SE* | | | |
| گام اول | مقدار ثابت | 2.92 | 2.27 | | 1.29 | 0.20 |
| | خودآگاهی خصوصی | 0.43 | .086 | 0.43** | 5.01 | <0.001 |
| گام دوم | مقدار ثابت | 7.22 | 2.87 | | 2.52 | 0.013 |
| | خودآگاهی خصوصی | 0.45 | 0.085 | 0.45** | 5.30 | < 0.001 |
| | سبک مقابله اجتنابی | -0.16 | 0.066 | -0.20** | -2.38 | 0.019 |

نوضیح: گام اول $R^2 = 0.18$ ؛ گام دوم $\Delta R^2 = 0.7$ ؛ $F\ (1, 111) = 5.66, p = 0.019$ ؛ $p < 0.01$ **



[ Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-04 ]

## بحث و نتیجه‌گیری

یکی از اهداف پژوهش حاضر اندازه‌گیری سطح اضطراب داوران طراز اول فوتبال ایران بود. با استفاده از نسخهٔ اصلاح‌شده برای داوران آزمون اضطراب –رقابتی ورزشی (SCAT) نیم‌رخی از سطوح اضطراب رقابتی که داوران فوتبال ایران تجربه کرده بودند تهیه شد.

میانگین سطح اضطراب رقابتی کلیهٔ داوران نمونهٔ تحقیق مبین این است که سطح اضطراب رقابتی داوران فوتبال ایرانی به نسبت پایین است و به سطح و سابقهٔ داوران بستگی ندارد.

به‌دلیل اینکه هیچ نمرهٔ معیاری برای اضطراب صفتی–رقابتی داوران فوتبال وجود نداشت، نمرات اضطراب صفتی–رقابتی به‌دست‌آمده از داوران با نمره‌های معیار بازیکنان فوتبال، که با استفاده از SCAT مارتنز و همکاران (۲) به‌دست آمده است مقایسه شد. طبق نتایج، نمرات اضطراب صفتی–رقابتی داوران کمتر از بازیکنان بود. این یافته‌ها با نتایج حجم بسیار زیاد تحقیقات قبلی [مانند: گیلبرت و همکاران (۱۳)، رنینی و هاردی (۱٤)، رینی و ویتریچ (۱۵)، استیوارت و همکاران (۹, ۱۰)، بورک و همکاران (۱٦)، رمضانی نژاد و همکاران (۱۸)] هم‌سو است که سطح اضطراب داوران رشته‌های مختلف ورزشی را پایین ارزیابی کرده‌اند. علت این تفاوت می‌تواند به سن بالاتر و به تبع آن تجربهٔ بیشتر داوران نسبت به بازیکنان مرتبط باشد. همچنین، می‌تواند به استراتژی‌های مقابله با اضطراب که داوران استفاده می‌کنند مرتبط باشد. پایین بودن سطح اضطراب داوران فوتبال ایرانی با یافته‌های پژوهشی هم‌سو است که احمدی و همکاران (۱۹) دربارهٔ داوران حرفه‌ای فوتبال –ایران که در سال ۱۳۸٦ در لیگ برتر فوتبال ایران مشغول قضاوت بوده‌اند– انجام داده‌اند. در پژوهش‌های هان (٤۰) و یوهانسون و همکاران (٦)، که برای ارزیابی اضطراب داوران فوتبال نروژی از پرسش‌نامهٔ اشپیلبرگر با عنوان STAI-Y (٤٦) استفاده کرده‌اند، نیز سطح اضطراب داوران پایین گزارش شده است. تجربهٔ حالت‌های هیجانی و اضطراب قبل و در طی مسابقه توسط داوران فوتبال لزوماً بر عملکرد آنان اثر منفی نمی‌گذارد و باعث ضعف قضاوت آنان نخواهد شد. روان‌شناسان ورزش معتقدند تجربهٔ سطوحی از اضطراب حتی ممکن است برای اجرای بهینه مفید هم باشد؛ زیرا می‌تواند باعث افزایش جریان انرژی و/یا تمرکز بر تکلیف شود (۳۳, ٤۷). در همین زمینه نیل و همکاران (٤۸) نشان داده‌اند حالت‌های هیجانی و انگیختگی منفی (مانند اضطراب) می‌تواند به‌طور بالقوه برای ارتقای عملکرد ورزشی مفید باشد.

نتایج تحقیق نشان داد سطح اضطراب داوران ایرانی تابع درجه (ملی/بین‌المللی) و سابقهٔ قضاوت نیست. این نتایج با دیگر تحقیقاتی هم‌سو است که دربارهٔ داوران ایرانی [مانند: احمدی و همکاران (۱۹)، و رمضانی‌نژاد و همکاران (۱۸)] و غیر ایرانی [مانند: فولکسان و همکاران، (٤۱)، نویل و همکاران (٤۹) و یوهانسون و همکاران (٦)] انجام شده است. تحقیقات مختلف نشان داده‌اند عوامل دیگری مانند سروصدای تماشاچی‌ها می‌توانند بر سطح اضطراب و تصمیمات داوران در جریان قضاوت اثرگذار باشند (٤, ٤۹).

هدف دوم پژوهش حاضر بررسی سازوکارهای روان‌شناختی زیربنایی اضطراب رقابتی در نزد داوران بود. به‌این‌منظور، ابتدا مقایسه‌ای بین میانگین نمرات سبک‌های مقابله و ابعاد خودآگاهی داوران انجام شد و در ادامهٔ هم‌بستگی بین اضطراب رقابتی داوران با دو سازهٔ روان‌شناختی (ابعاد خودآگاهی و سبک‌های مقابله با استرس) تجزیه‌وتحلیل شد. نتایج تحقیق حاضر نشان داد داوران ایرانی رشتهٔ ورزشی فوتبال بیشتر از سبک مقابلهٔ اجتنابی استفاده می‌کنند و همچنین، بین سبک مقابلهٔ اجتنابی با سطح اضطراب داوران هم‌بستگی معنادار منفی وجود دارد، ولی سبک مقابلهٔ رویکردی با اضطراب رقابتی ارتباطی باهم نداشتند. این دو یافته با نتایج تحقیقات قبلی –که نشان داده‌اند داوران رشته‌های مختلف (۱٦, ۲۳–۳۰) و به‌ویژه فوتبال (۷, ۲٦, ۳۱, ۳۲, ٤۱) برای مقابله با استرس کنترل‌ناپذیر اغلب از سبک مقابلهٔ اجتنابی استفاده می‌کنند– هم‌راستاست. محققان مختلف بیان کرده‌اند افرادی که از روش‌های اجتنابی استفاده می‌کنند سطوح اضطراب پایین‌تری را درک می‌کنند و به‌تبع آن موفقیت بیشتری در کنترل و مدیریت استرس خواهند داشت (۲۰, ۲۱). سبک مقابلهٔ رویکردی به این اشاره دارد که داور به‌طور مستقیم و مداوم با منابع اضطراب‌آور مقابله کند. به‌نظر می‌رسد زمانی که داور به مقابلهٔ رویکردی با منابع اضطراب‌آور بپردازد، باید بخشی از انرژی روانی– حرکتی خود را به این کار اختصاص دهد. این درگیری ممکن است باعث کاهش انرژی و تمرکز بر ادامهٔ روند بازی شود و امکان



[ Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-04 ]

قضاوت دقیق و منصفانه را برای او فراهم نیاورد. مقابلهٔ رویکردی با استرس ممکن است سبب بروز اضطراب و نگرانی داور شود و از اضطراب حاصل از دقت تمرکز او بر روند بازی بکاهد. با توجه این اظهارنظرها و با درنظرگرفتن نتایج این پژوهش، به‌نظر می‌رسد داوران با به‌کارگیری سبک مقابلهٔ اجتنابی بین خود و منابع اضطراب‌آور کنترل‌ناپذیر فاصلهٔ روانی ایجاد می‌کنند و به‌جای غرق شدن در اضطراب و نگرانی، با آرام سازی فضای مسابقه و دورکردن جو مسابقه از این تنش‌ها، با آرامش و تمرکز بیشتر بر روند مسابقه، کنترل بیشتری بر اعصاب خود دارند و با تجربه‌کردن کمترین سطوح اضطراب، قضاوتی مناسب از خود نشان می‌دهند.

یافته‌های پژوهش نشان داد داوران فوتبال ایرانی خودآگاهی خصوصی زیادی دارند و خودآگاهی خصوصی پیش‌بینی‌کنندهٔ نسبتاً قوی اضطراب رقابتی داوران است. به‌بیان‌دیگر، هرچه خودآگاهی خصوصی داوران بالاتر باشد، سطح اضطراب نسبتاً بیشتری را تجربه می‌کنند. یافته‌های تحقیق حاضر با دیدگاه‌های وانگ و همکاران (۲۱) و دی‌کارو و همکاران (۳۸) –در خصوص ارتباط بین خودآگاهی و تجربهٔ سطوح مختلف اضطراب– در یک راستا است. ویژگی تحقیق حاضر این است که ما با جداکردن ابعاد خودآگاهی نشان داده‌ایم در داوران فوتبال بین خودآگاهی خصوصی و سطح اضطراب رقابتی ارتباط وجود دارد و وجوه مشترکی بین این دو سازهٔ روان‌شناختی دیده می‌شود.

دربارهٔ داوران فوتبال، خستگی جسمانی ممکن است باعث کاهش قابلیت‌های ذهنی شود و بر توانایی تصمیم‌گیری صحیح و سریع در موقع روبه‌روشدن با انواع فشارها، به‌ویژه از طرف تماشاچی‌ها، اثر منفی بگذارد (٤). تصمیمات داوران در موقعیت‌های مشکوک به‌ویژه در رشتهٔ فوتبال می‌تواند باعث ایجاد بحث و جدل و گاه تنش در محیط‌های ورزشی شود. در کشور ما فوتبال حرفه‌ای سال‌های اول عمر خود را تجربه می‌کند؛ بنابراین، توجه به جنبه‌های مختلف قضاوت، که یکی از ارکان برگزاری مسابقات فوتبال است، بسیار اهمیت دارد و لازم است تحقیقات گسترده‌ای در خصوص آن انجام پذیرد. تحقیق حاضر نیز به‌منظور برطرف‌کردن بخش کوچکی از این نیاز انجام شد.

با نظر به نتایج تحقیق درخصوص ارتباط جنبه‌های درونی شخصیت داوران و سطوح اضطراب رقابتی و تأثیرگذاری مستقیم و/یا غیرمستقیم این عوامل بر روند قضاوت داوران، استفاده از روان‌شناسی ورزشی برای کمک به کسب آمادگی روانی و کنترل عوامل درونی تأثیرگذار در داوران لیگ برتر کشور و برگزاری دوره‌های آموزشی روان‌شناسی در نحوهٔ برخورد با بازیکنان و مربیان برای آنان کمک‌کننده و ضروری به‌نظر می‌رسد. به مسئولان فدراسیون و کمیتهٔ داوری پیشنهاد می‌شود، علاوه‌بر آموزش‌های فنی و انجام آزمون‌های مربوط به آمادگی جسمانی برای ارزیابی عملکرد داوران، بیش‌ازپیش به آموزش‌های روان‌شناختی و جامعه‌شناختی برای داوران توجه کنند. همچنین، برای افزایش کارایی و انتخاب داوران، به‌ویژه در سطح حرفه‌ای، به‌عوامل درونی تأثیرگذار بر رفتار آنها توجه داشته باشند.

وضعیت آمادگی جسمانی داور نقش بسیار مهمی در اجرای او دارد، به‌همین‌دلیل داوران تمرکز بسیار زیادی بر ارتقای جسمانی و حفظ آن دارند (۵۰). باوجوداین، ملزومات شناختی–روانی–اجتماعی نقش اصلی را در مواجهه با موقعیت‌های تصمیم‌گیری ایفا می‌کند (۵۱). در تحقیق حاضر، درک بیشتری از سطوح اضطراب رقابتی داوران فوتبال و عواملی که در آن نقش دارند به‌دست آمد و نشان داد خودآگاهی و نحوهٔ مقابله با فشار نقش بسزایی در کنترل اضطراب و فشارهای روانی داور دارد؛ بنابراین به‌نظر می‌رسد اگر علاوه‌بر تمام ویژگی‌ها و قابلیت‌های مرتبط با آمادگی و سلامت جسمانی، که داور باید داشته باشد، قابلیت‌ها و ویژگی‌های دیگر شناختی–روانی–اجتماعی در نظر گرفته شود که می‌تواند باعث شود داور در حین قضاوت رقابت ورزشی (مثل مسابقهٔ فوتبال حساس) عملکردی مناسب از خود نشان دهد، می‌توان ازیک‌طرف ضریب اشتباهات او را پایین آورد و به‌تبع آن از فشارهای ناشی از اشتباهات مکرر کاست و ازطرف دیگر، در برنامه‌های آمادگی داوران شناسایی و/یا ارتقای این ویژگی‌ها را گنجاند. واضح است که در این تحقیق بسیاری ابعاد شخصیتی درونی و متغیرها بیرونی که فراتر از این مطالعه بوده‌اند بررسی نشده است؛ بنابراین، پیشنهاد می شود در پژوهش‌های آینده ارتباط این عوامل با سطوح اضطراب و عملکرد داوران تجزیه و تحلیل شود. پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آینده برای بررسی اضطراب رقابتی داوران و نوع واکنش‌هایی که آنها قبل و/حین و/پس از موقعیت اضطراب‌آور قضاوت در مسابقه نشان می‌دهند و نیز عوامل مرتبط با آن، از روش‌های کیفی نظیر مصاحبه استفاده شود، تا کمبودها و نواقص ناشی از روش‌های کمی جمع‌آوری اطلاعات (مانند استفاده از پرسش‌نامه‌ها) جبران شود.



[ Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-04 ]

## تشـــکر و قـــدردانی

نویســـندگان وظیفهٔ خود می‌دانند از اســـتادان و داوران گرانمایه آقایان دکتر مهدی نمازی‌زاده، دکتر احمدرضـــا موحدی، احمد صالحی، رضا جوادی، و حمید کیان‌ارثی و خانم دکتر مریم نزاکت‌الحسینی، که در تهیهٔ پرسش‌نامه‌های تحقیق کمک‌های شایانی به ما کردند و نیز از کلیهٔ داورانی که در این پژوهش نقش داشتند تشکر و قدردانی کنند. همچنین، از ویراستار علمی مجله، استاد گرامی جناب آقای دکتر عباس بهرام، که در جریان تهیهٔ گزارش پایانی تحقیق از راهنمایی‌ها و نکات ارزندهٔ ایشـــان اســـتفاده شـــد تشکر و قدردانی می‌شود.

## مـــنابع

1. Fenigstein A, Scheier MF, Buss AH. Public and private self-consciousness: Assessment and theory. Journal of Consulting and Clinical Psychology. 1975;43(4):522-7.
2. Martens R, Vealey RS, Burton D. Competitive anxiety in sport: Human kinetics; 1990.
3. Anshel MH, Kaissidis AN. Coping style and situational appraisals as predictors of coping strategies following stressful events in sport as a function of gender and skill level. British Journal of Psychology. 1997;88(2):263-76.
4. Di Corrado D, Pellarin E, Agostini TA. The phenomenon of social influence on the football pitch: Social pressure from the crowd on referees' decisions. Review of Psychology. 2011;18(1):33-6.
5. Anshel MH, Kang M, Jubenville C. Sources of acute sport stress scale for sports officials: Rasch calibration. Psychology of Sport and Exercise. 2013;14(3):362-70.
6. Johansen BT, Haugen T. Anxiety level and decision-making among Norwegian top-class soccer referees. International Journal of Sport and Exercise Psychology. 2013;11(2):215-26.
7. Voight M. Sources of stress and coping strategies of US soccer officials. Stress and health. 2009;25(1):91-101.
8. Goldsmith P, Williams J. Perceived stressor for football and volleyball officials from three rating levels. Journal of Sport Behavior. 1992;15(2):106-18.
9. Stewart MJ, Ellery PJ. Sources and magnitude of perceived psychological stress in high school volleyball officials. Perceptual and Motor Skills. 1998;87(3):1275-82.
10. Stewart MJ, Ellery PJ, Ellery J, Maher L. Perceived psychological stress among high school basketball officials. Perceptual and Motor Skills. 2004;99(2):463-9.
11. Taylor AH, Daniel JV, editors. Sources of stress in soccer officiating: An empirical study. Science and football: Proceedings of the first world congress of science and football; 1987.
12. Taylor AH, Daniel JV, Leith L, Burke RJ. Perceived stress, psychological burnout and paths to turnover intentions among sport officials. Journal of Applied Sport Psychology. 1990;2(1):84-97.
13. Gilbert WD, Trudel P, Bloom GA. Intramural ice hockey officiating: A case study. Avante. 1995;1(1):63-75.
14. Rainey D, Hardy L. Ratings of stress by rugby referees. Perceptual and Motor Skills. 1997;84(3):728-30.
15. Rainey D, Winterich D. Magnitude of stress reported by basketball referees. Perceptual and Motor Skills. 1995;81(3):1241-2.
16. Burke KL, Joyner AB, Pim A, Czech DR. An exploratory investigation of the perceptions of anxiety among basketball officials before, during, and after the contest. Journal of Sport Behavior. 2000;23(1):11-9.
17. Tsorbatzoudis H, Kaissidis-Rodafinos A, Partemina S, Grouios G. Sources of stress among Greek team handball referees: Construction and validation of the handball officials' sources of stress survey. Perceptual and Motor Skills. 2005;100(3):821-30.

۱۸. رمضانی‌نژاد رحیم؛ میرجمالی الهام؛ رحمانی‌نیا فرهاد. بررسی عوامل استرس‌زای داوران ملی و بین‌المللی ورزش ایران. مطالعات مدیریت ورزشی. ۱۳۹۱؛ ۱۳۹۱: ۱۶: ۲۴-۲۰۷.

۱۹. احمدی اژدر؛ محمدزاده حسن؛ سیدعامری میرحسن. منابع استرس، تحلیل رفتگی و میل به بازنشستگی در داوران حرفه‌ای فوتبال ایران. رفتار حرکتی. ۱۳۸۸؛ ۶(۳):۹۸-۸۵.

20. Roth S, Cohen LJ. Approach, avoidance, and coping with stress. American Psychologist. 1986;41(7):813-9.
21. Wang J, Marchant D, Morris T, Gibbs P. Self-consciousness and trait anxiety as predictors of choking in sport. Journal of Science and Medicine in Sport. 2004;7(2):174-85.
22. Anshel MH, Sutarso T. Relationships between sources of acute stress and athletes' coping style in competitive sport as a function of gender. Psychology of Sport and Exercise. 2007;8(1):1-24.
23. Kaissidis-Rodafinos A, Anshel MH, Porter A. Personal and situational factors that predict coping strategies for acute stress among basketball referees. Journal of Sports Sciences. 1997;15(4):427-36.



[ Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-04 ]

24. Kaissidis-Rodafinos A, Anshel MH. Psychological predictors of coping responses among Greek basketball referees. The Journal of social psychology. 2000;140(3):329-44.
25. Anshel MH, Weinberg RS. Coping with acute stress among American and Australian basketball referees. Journal of Sport Behavior. 1996;19(3):180-203.
26. Anshel MH, Weinberg RS. Re-examining coping among basketball referees following stressful events: Implications for coping interventions. Journal of Sport Behavior. 1999;22(2):141-61.
27. Brennan SJ. Coping methods of male and female NCAA division I basketball referees under stressful game conditions. (M.A. Thesis) Lincoln: University of Nebraska; 2001.
28. VanYperen NW. Predicting stay/leave behavior among volleyball referees. Sport Psychologist. 1998;12:427-39.
29. Rainey D. Sources of stress among baseball and softball umpires. Journal of Applied Sport Psychology. 1995;7(1):1-10.
30. Nesti M, Sewell D, editors. Referees are human too!: an idiographic analysis of psychological states in Super League rugby league referees. Annual British Psychological Society Conference, Bournemouth; 2003.
31. Wolfson S, Neave N. Coping under pressure: cognitive strategies for maintaining confidence among soccer referees. Journal of Sport Behavior. 2007;30(2):232-47.
32. Page K, Page L. Alone against the crowd: Individual differences in referees' ability to cope under pressure. Journal of Economic Psychology. 2010;31(2):192-9.
33. Baumeister RF. Choking under pressure: Self-consciousness and paradoxical effects of incentives on skillful performance. Journal of Personality and Social Psychology. 1984;46:610-20.
34. O'Donnell AM, Dansereau DF, Hall RH, Rocklin TR. Cognitive, social/affective, and metacognitive outcomes of scripted cooperative learning. Journal of Educational Psychology. 1987;79(4):431-7.
35. Brockner J. Self-esteem, self-consciousness, and task performance: Replications, extensions, and possible explanations. Journal of Personality and Social Psychology. 1979;37(3):447-61.
36. Carver CS, Scheier MF. Self-focusing effects of dispositional self-consciousness, mirror presence, and audience presence. Journal of Personality and Social Psychology. 1978;36(3):324--32.
37. Masters R, Polman RC, Hammond N. 'Reinvestment': A dimension of personality implicated in skill breakdown under pressure. Personality and individual differences. 1993;14(5):655-66.
38. DeCaro MS, Thomas RD, Albert NB, Beilock SL. Choking under pressure: Multiple routes to skill failure. Journal of Experimental Psychology: General. 2011;140(3):390-406.
39. Baumeister RF, Showers CJ. A review of paradoxical performance effects: Choking under pressure in sports and mental tests. European Journal of Social Psychology. 1986;16(4):361-83.
40. Hanin YL. Interpersonal and intragroup anxiety in sports. In: Hackfort D, Spielberger CD, editors. Anxiety in sports: An international perspective. New York: Hemisphere Publication Corporation, A member of Taylor & Francis Group; 1989. p. 19-28.
41. Folkesson P, Nyberg C, Archer T, Norlander T. Soccer referees' experience of threat and aggression: Effects of age, experience, and life orientation on outcome of coping strategy. Aggressive behavior. 2002;28(4):317-27.
42. Cohen J. A coefficient of agreement for nominal scales. Educational and psychological measurement. 1960;20(1):37-46.

۴۳. لطیفیان مرتضی, سیف دیبا. بررسی تأثیر خوداگاهی بر اختلالات روابط بین فردی دانشجویان. علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز. ۱۳۸۶;۳(۲۶): ۵۰-۱۳۷

۴۴. سیف دیبا. رابطه ابعاد خودآگاهی و احساس تنهایی با سلامت روانی دانشجویان. پژوهشهای روانشناختی. ۱۳۹۱;۱۵(۱): ۶۳-۴۴.

۴۵. محمدعلی. بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس سبک‌های مقابله با استرس ورزشی. المپیک. ۱۳۸۶؛ ۳۹: ۱۰۵-۹۵.

46. Spielberger CD. Manual for the State-Trait Anxiety Inventory STAI (form Y)(" self-evaluation questionnaire"). Redwood City, CA: Mind Garden; 1983.
47. Lazarus RS. How emotions influence performance in competitive sports. The Sport Psychologist. 2000;14:229–52.
48. Neil R, Hanton S, Mellalieu SD, Fletcher D. Competition stress and emotions in sport performers: The role of further appraisals. Psychology of sport and exercise. 2011;12(4):460-70.
49. Nevill AM, Balmer NJ, Mark Williams A. The influence of crowd noise and experience upon refereeing decisions in football. Psychology of Sport and Exercise. 2002;3(4):261-72.
50. Krustrup P, Bangsbo J. Physiological demands of top-class soccer refereeing in relation to physical capacity: effect of intense intermittent exercise training. Journal of sports sciences. 2001;19(11):881-91.
51. Helsen W, Bultynck J-B. Physical and perceptual-cognitive demands of top-class refereeing in association football. Journal of sports sciences. 2004;22(2):179-89.



[ Downloaded from ndea10.khu.ac.ir on 2026-11-04 ]